

Голові разової спеціалізованої вченої ради
з присудження ступеня доктора філософії
ДФ 12.093.014
у Маріупольському державному університеті
Міністерства освіти і науки України
доктору політичних наук,
професору Наталії ПАШИНІЙ

ВІДГУК

Офіційного опонента, доктора політичних наук, професора, декана факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Остапця Юрія Олександровича на дисертацію Митрощенко Валерії Ігорівни на тему «Трансформація партійної системи Великої Британії в умовах Brexit», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 12.093.014 у Маріупольському державному університеті Міністерства освіти і науки України на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія»

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі світового та зокрема європейського суспільно-політичного розвитку особливої актуальності набуває питання трансформації партійних систем як процес, що обумовлюється, серед інших чинників, поглибленням процесів глобалізації та міждержавної інтеграції.

З іншого боку, посилення глобалізаційних та інтеграційних тенденцій при одночасному виникненні різноманітних кризових явищ у суспільстві (економічні, соціальні, міграційні, безпекові кризи, кризи національної ідентичності тощо) призводить до зворотного процесу дезінтеграції та попиту на класичну модель державного суверенітету, яка не передбачає участі в наднаціональних структурах, здатних ухвалювати обов'язкові спільні рішення з тих чи інших питань, що традиційно завжди належали до внутрішньої компетенції держави.

Для України комплексне визначення причин, передумов, особливостей та наслідків виходу Великої Британії з ЄС становить вкрай важливу та своєчасну проблематику, оскільки наша держава реалізує стратегічний курс на отримання повноправного членства в цьому унікальному інтеграційному об'єднанні, а тому дуже важливим є формування глибинного розуміння сутності дезінтеграційних процесів, що відбулися у британській політичній

системі, і зокрема – в частині визначення місця і ролі політичних партій та подальшого загального вектору розвитку всієї партійної системи.

Дисертаційна робота Митрощенко В.І. виконувалась в рамках теми кафедри політології та міжнародних відносин Маріупольського державного університету «Трансформація політичних систем країн світу в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0119U001313), що також свідчить про високий рівень актуальності та практичне значення обраної теми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечено комплексним підходом до вивчення теми, використанням фундаментальних, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, які застосовуються у різних галузях наукового знання. Так, для визначення понятійно-категоріального апарату дослідження трансформації партійних систем, а також формування методологічної бази дослідження трансформації сучасних партійних систем, застосовувався діалектичний метод. Історичний метод використовувався для надання загальної характеристики партійної системи Великої Британії. Соціологічний метод був використаний для встановлення ставлення населення та партійної еліти до Brexit за результатами референдуму щодо виходу з ЄС, а також при аналізі впливу соціально-економічної ситуації в країні напередодні Brexit на настрої суспільства та політичної еліти. Методи моделювання та абстрагування використано в процесі розкриття трансформаційних змін основних парламентських партій Великої Британії, визначення перспектив подальшого розвитку британської партійної системи, а також потенціальних можливостей застосування відповідного корисного досвіду у процесі модернізації партійної системи України.

Спрямованість пошуку наукового вивчення особливостей трансформації партійної системи Великої Британії в умовах Brexit, здійсненого В. І. Митрощенко, підпорядкована чітко визначеній меті дослідження, конкретизованій у низці дослідницьких завдань, що відображають недостатньо вивчені частини предмету дослідження (с. 16). Логіка дослідження, відображена у його структурі, розгортається через послідовне та методологічно вивірене здійснення огляду історіографічних та теоретико-методологічних засад вивчення трансформації партійної системи Великої Британії; виокремлення та характеристики чинників впливу на зміни у партійній системі Великої Британії в умовах Brexit, аналітичного осмислення особливостей еволюції партійної системи Великої Британії після виходу з Євросоюзу (с. 12).

Авторка роботи чітко виокремлені об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження. Об'єктом дисертаційного дослідження є партійна система

Великої Британії, а предметом – трансформація партійної системи Великої Британії в умовах виходу країни з Європейського Союзу (с. 16).

Для досягнення мети дисертантка ставить низку дослідницьких завдань: визначити понятійно-категоріальний апарат дослідження трансформації партійних систем; сформувати методологічну базу дослідження трансформації сучасних партійних систем; охарактеризувати специфічні особливості партійної системи Великої Британії; проаналізувати соціально-економічну ситуацію в країні напередодні Brexit з точки зору її впливу на електоральні настрої британського суспільства; визначити ставлення населення та партійної еліти до Brexit за результатами референдуму щодо виходу з ЄС; окреслити перспективи подальшого розвитку партійної системи Великої Британії (с. 16-17).

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, вісьмох підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків до роботи, списку використаних джерел. Алгоритм дослідження логічно виправданий та відповідає поставленим меті та завданням. Наукові результати характеризуються аргументованістю і достовірністю. Науковим здобутком автора є особисте бачення проблем, що досліджуються у дисертації, формулювання особистих визначень основних категорій дослідження, трансформації партійних систем, особливостей функціонування політичних партій Великої Британії в умовах Brexit, узагальнення теоретичних положень, що формує наукову новизну та оригінальність роботи.

Викладене вище дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота В. І. Митрощенко виконана на високому теоретичному та методологічному рівні, мета роботи досягнута, висновки та рекомендації обґрунтовані та аргументовані, вони відповідають поставленим завданням.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів. Достовірність отриманих результатів дослідження забезпечена використанням відповідної сукупності методологічних підходів та методів політологічного дослідження, опрацюванням значної кількості наукових публікацій (302), в тому числі 135 іноземною мовою.

Вивчення тексту кваліфікаційної наукової праці В. І. Митрощенко засвідчує наявність у викладених в ній положеннях, висновках та рекомендаціях наукової новизни, яка полягає, насамперед, у здійсненні комплексного аналізу трансформації партійної системи Великої Британії після реалізації Brexit та встановлення ключового чинника впливу на вказаний процес (упродовж 2020–2023 рр.), яким, на думку авторки роботи, є соціально-політичний та історично-ідеологічний конфлікт між прихильниками та опонентами європейської інтеграції.

А також дисертанткою визначено поточний (2020–2023 рр.) вектор політичних інтересів керівної Консервативної партії Великої Британії, який складається з трьох основних блоків проблемних питань: а) політичні проблеми сприйняття консерваторів у суспільстві; б) соціально-економічні проблеми, які суттєво загострилися протягом 2022 р.; в) проблема збереження територіальної цілісності Великої Британії та уніфікованості її зовнішньополітичного курсу.

У дисертаційній роботі удосконалено: наукове розуміння основних тенденцій та особливостей зростання електоральної популярності національно-консервативних регіональних політичних партій у відповідних складових частинах Великої Британії; систематизацію найважливіших особливостей програмних документів популістських політичних партій, очолюваних у різні періоди Н. Фараджем (UKIP, Brexit, Reform UK); доктринальні підходи до визначення впливу процесів глобалізації та міждержавної інтеграції на сучасні трансформації партійних систем; положення про формально-інституціональні особливості функціонування британських політичних партій, наслідком яких є значний рівень впливу поточної політичної кон'юнктури на зміст партійних цілей та завдань; наукові підходи до визначення основних завдань Лейбористської партії як офіційної парламентської опозиції, спрямованих на конвертування результатів місцевих виборів 2022 р. в електоральний успіх на чергових загальнонаціональних парламентських виборах.

Отримали подальший розвиток: положення про основні концептуальні та функціональні ознаки сучасних європейських політичних партій; доктринальні погляди на зміст передвиборчих маніфестів основних британських парламентських партій та їх трансформацію у бік економізації та спрямованості на першочергове вирішення соціально-економічних проблем.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях. За результатами дослідження опубліковано 9 наукових робіт, з них 1 стаття у періодичному науковому виданні Республіки Польща (країні ЄС), 4 статті у періодичних наукових фахових виданнях України з політології. Матеріали дисертації достатньою мірою апробовані на 4 наукових та науково-практичних конференціях.

Вимоги Міністерства освіти і науки України щодо кількості, обсягу та змісту наукових публікацій, необхідних для захисту кваліфікаційної наукової праці для здобуття наукового ступеня доктора філософії В. І. Митрощенко дотримано. Аналіз рукопису кваліфікаційної наукової праці та наукових публікацій В. Митрощенко вказує на відповідність публікацій основним положенням дисертації.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Використовуючи ідеї, розробки, твердження, окремі відомості та результати досліджень інших науковців, В. І. Митрощенко у своїй кваліфікаційній науковій праці здійснює посилання на відповідні джерела інформації. В дисертаційному дослідженні не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікацій чи інших порушень академічної доброчесності, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання автором дослідження, результати якого викладені у кваліфікаційній науковій праці.

Кваліфікаційна наукова праця відповідає встановленим вимогам щодо змісту, та оформлення академічних текстів. Вона написана доступною для розуміння її суті мовою, позначена логікою викладу результатів дослідження, доказовістю наукових положень, висновків та рекомендацій. Зміст дисертації відповідає меті та завданням дослідження, а наявність вагомих наукових результатів дає підстави для висновку, що вона є завершеною, самостійно виконаною науково-дослідною роботою.

Теоретичне та практичне значення результатів і висновків дисертації, пропозиції щодо їх використання. Теоретичне значення основних положень, результатів та висновків дисертації полягає в тому, що узагальнений матеріал та одержані висновки складають певне доповнення до політологічних знань, присвячених вивченню особливостей партійного будівництва у країнах Європейського Союзу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації пропозиції та висновки можуть бути використані: у науково-дослідних цілях – для подальшого опрацювання теоретичних та практичних аспектів трансформації партійної системи Великої Британії; у політичній діяльності – при формулюванні програмних документів українських політичних партій з урахуванням поточного досвіду модернізації відносин Велика Британія – ЄС та відповідних змін у структурі політичних інтересів основних британських партій; у навчальному процесі – для науково-методичного забезпечення викладання широкого спектра політологічних дисциплін. А також основні положення дисертаційної роботи можуть стати у нагоді українським політичним партіям, експертно-аналітичним центрам, громадським організаціям.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Відзначаючи високий рівень концептуалізації проблеми та позитивно оцінюючи результати і висновки здійсненого В. І. Митрощенко наукового дослідження, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження та побажання, що мають рекомендаційний характер:

1. З тексту дисертації не досить зрозумілим залишається авторська точка зору щодо подальших тенденцій впливу євроскептичної ідеології на

трансформацію поглядів провідних британських політичних партій, зокрема необхідно визначити, яким чином буде змінюватися євроскептична складова партійних документів після виходу Великої Британії з ЄС у контексті відповідних змін поточних суспільних інтересів та актуального змісту порядку денного.

2. Цікаво було б дізнатися точку зору дисертантки щодо потенційної можливості появи у Великій Британії принципово нових політичних партій загальнодержавного масштабу, які гіпотетично були б спроможні втрутитися у розподілення місць в уряді за результатами парламентських виборів, що традиційно на протязі всієї попередньої історії розвитку британської політичної системи було доступне лише двом основним партіям.

3. У дисертації жодної уваги не приділено радикальним правим політичним партіям Великої Британії. Відтак, відкритим залишається питання щодо визначення міри інституціонального й ідеологічного впливу таких партій та рухів на політичну і, зокрема, партійну систему, а також електоральну свідомість британського суспільства.

4. Результати дисертаційного дослідження були б більш повно відображені та створювали цілісну картину сучасного функціонування британської партійної системи, якщо окремим висновком охарактеризувати зміни, що відбуваються на протязі та після реалізації Brexit у відносинах між основними парламентськими партіями та ключовими політичними партіями окремих частин Великої Британії, перш за все – Шотландії та Північної Ірландії.

5. До предмету дослідження підрозділу 2.2 дисертації було б доцільно включити не лише соціально-економічні чинники, але і соціокультурну характеристику британського суспільства взагалі в окреслених хронологічних межах.

6. Джерельна база дослідження охарактеризована автором у параграфах 1.1. та 1.2 першого розділу дисертаційної роботи. На нашу думку для аналізу історіографії проблеми повинен бути виокремлений окремий параграф роботи.

Проте, висловлені зауваження та побажання, що стосуються положень, які викладені у дослідженні, є дискусійними і спрямованими на актуалізацію політологічного дискурсу щодо визначених дисертанткою проблем. Вони не применшують значимість роботи В.І. Митрощенко та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Аналіз дисертації В.І. Митрощенко, свідчить, що поставлена у дослідженні мета досягнута, основні завдання успішно вирішені. Дисертація В.І. Митрощенко є самостійним, завершеним дослідженням, яке демонструє наукову зрілість і теоретико-методологічну підготовленість автора. Тема дисертації є

актуальною як із теоретичної, так і прикладної точки зору. Її структура добре продумана, матеріал викладений логічно й послідовно.

Дисертація Митрощенко Валерії Ігорівни «Трансформація партійної системи Великої Британії в умовах Brexit» містить обґрунтовані й достовірні наукові результати і відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), до дисертацій здобувача ступеня доктора філософії, відповідно, її автор – Митрощенко Валерія Ігорівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент:

Доктор політичних наук, професор,
декан факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
04 грудня 2023 року

Юрій ОСТАПЕЦЬ

Підпис професора Остапця Ю. О. засвідчую:
Вчений секретар
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

Олена МЕЛЬНИК